

Thukydides

DĚJINY

PELOPONNÉSKÉ

VÁLKY

ODEON

kdysi dávno, se ostatní řecký svět rozdělil a někteří pomáhali jednomu, někteří druhým.

16 Různé národy na různých místech se setkaly s různými překážkami, které bránily jejich rozvoji. Když už se Iónové dostali hodně nahoru, vytáhl proti nim Kýros a celá perská říše, která porazila Kroisa a všechny země mezi řekou Halys a mořem, a zotročil řecká města na asijské pevnině; později si Dareios díky převaze, kterou mu propůjčovalo foinické loďstvo, podrobil i ostrovy.

17 Všichni tyrané, kolik jich jen bylo v řeckých městech, hleděli pouze na své vlastní zájmy, ať už šlo o jejich osobní bezpečnost, nebo o zvětšení jejich rodinného majetku, řídili proto svůj stát s největší možnou obezřetností a jinak nevykonali nic, co by stálo za zmínku, leda proti vlastním sousedům. Ovšem tyrané na Sicílii dospěli k velké moci. Tak bylo Řecko po dlouhý čas všestranně zdržováno, nedokázali uskutečnit něco významného společně a jednotlivá města byla příliš málo podnikavá.

18 Tyrané v Athénách a v ostatním Řecku, kde i dřív byla na mnoha místech tyranida, byli nakonec z velké části — s výjimkou tyranů na Sicílii — svrženi Lakedaimoňané. Sparta totiž po svém založení Dóry, kteří v ní teď bydlí, byla po většinu doby, kterou můžeme sledovat, zmítána vnitřními rozbroji, a přesto měla od nejstarších časů dobré zákony a nikdy nebyla ovládána tyranou; je to asi čtyři sta let nebo o málo víc, počítáme-li od konce této války, co mají Lakedaimoňané stejnou ústavu, a z toho pramení jejich moc, která jim umožnila zasáhnout do vnitřního uspořádání jiných států.

Nemnoho let po vyhnání tyranů z Řecka došlo u Marathónu k bitvě Athéňanů s Peršany. /2/ O deset let později přitáhl barbar znova s velkou výpravou na Řecko, aby je zotročil. Když hrozilo velké nebezpečí, Lakedaimoňané, nejmocnější ze všech Řeků, kteří se spojili k boji, postavili se v jejich čelo a Athéňané se při postupu Peršanů rozhodli opustit své město, sebrali svůj majetek, vstoupili na lodi a stali se námořníky. Krátce nato, co byl společným úsilím odražen barbar, přidali se jak ti, kteří odpadli od perského krále, tak i ti, kteří před-

tím byli spojenci, buď k Athéňanům, nebo k Lakedaimoňanům. Tyto dva státy se totiž ukázaly nejmocnější: jedni byli silní na pevnině, druhí loďstvem.

/3/ Společenství trvalo jen krátký čas, pak se Lakedaimoňané a Athéňané znepřátelili a válčili spolu podporování svými spojenci. Od té doby kdykoli se někteří z ostatních Řeků nepohodli, přidávali se k jedné z těch dvou stran. A tak se od perských válek až do této války neustále buď domlouvají, nebo válčí mezi sebou nebo se svými spojenci, kteří od nich odpadli, tím si dobře osvojili válečnické řemeslo, a protože se cvičili uprostřed nebezpečí, získali víc zkušeností.

19 Lakedaimoňané, kteří zaujímali mezi svými spojenci vůdčí místo, počínali si při tom tak, že jim neukládali žádné poplatky, jen hleděli na to, aby měli oligarchickou vládu jim nakloněnou, kdežto Athéňané zabírali během doby pro sebe lodi jednotlivých měst s výjimkou Chia a Lesbu a všem uložili placení daní. A tak jejich připravenost na tuto válku byla větší než v době jejich největšího rozkvětu, když bylo spojení ještě nenarušené.

20 Tak se tedy jeví ony dávné doby na základě mých zkoumáních; je těžké uvěřit každému svědectví o nich jen tak beze všeho. Vždyť lidé přijímají jeden od druhého zprávy o tom, co se stalo, bez ověřování, i když se to týká jejich vlastní země. /2/ Například většina Athéňanů věří, že Hipparchos byl zabit Harmodiem a Aristogeitonem, když byl tyranem, a nevědí, že vládl Hippias, protože byl nejstarší z Peisistratových synů, a Hipparchos a Thessalos byli jeho bratři. Harmodios a Aristogeitón si však toho dne právě v určený čas myslili, že je kdosi ze spoluúčastníků udal Hippiovi; Hippia ušetřili, protože se domnívali, že o tom ví, chtěli však, dřív než budou zatčeni, učinit něco odvážného, aby si nebezpečí zasloužili, a tak když se náhodou setkali u takzvaného Leókoieia s Hipparchem, který připravoval slavnostní průvod panathénajský, zabili ho.

/3/ I jiní Řekové mají nesprávnou představu o mnoha jiných věcech, a to nynějších, ne takových, které čas zaval zapomenutím, například že každý ze spartských králů má

dva hlasy, ne jen jeden, a že je u nich vojenský oddíl zvaný pitanský, jaký ve skutečnosti nikdy neexistoval. Tak málo práce si mnozí dávají s hledáním pravdy a raději se obracíjí k tomu, co je na dosah ruky.

21 Nedopustil by se chyby ten, kdo by na základě uvedených svědectví stejně chápal události, jež jsem vyložil, a kdo by nevěřil víc básníkům, kteří je oslavují a přehnaně přikrašlují, ani dějepiscům, kteří o nich vypravují spíš tak, aby se zavděčili posluchačům, než aby řekli pravdu — vždyť ony události nelze dokázat a většina z nich se během doby stala součástí mýtu do té míry, že jim nelze věřit —, a kdo by uznal, že jsem o těch událostech zjistil pravdu na základě nejbezpečnějších údajů, pokud to je u něčeho tak dávného vůbec možné. /2/ Abych se však vrátil k této válce: třebaže lidé považují za největší vždy tu válku, na níž mají účast, ale když se skončí, obdivují víc to, co je dávné, pouhý pohled na činy samé prozradí, že tato válka je větší než všechny předcházející.

22 Co se týče řečí, které proslovili jedni i druhí, jednak když se chystali do války, jednak během ní, bylo pro mne těžké zapamatovat si přesné znění těch, které jsem sám slyšel, a bylo to těžké i pro ty, kteří mi podávali zprávu o jiných, pronesených někde jinde; vyjádřil jsem to, co jsem si myslel, že nejspíš každý jednotlivec mluvil, aby se to v té které situaci hodilo, a držel jsem se při tom co nejvěrněji základního smyslu skutečně pronesených řečí.

/2/ O akcích, k nimž došlo během této války, jsem nepovažoval za vhodné psát to, co jsem se dověděl od prvního, s kým jsem se setkal, ani jak jsem si to já představoval, ale vypravoval jsem o těch, při nichž jsem sám byl, a o těch, o nichž jsem získal co nejpresnější zprávy od jiných. /3/ Vyhledávání nebylo lehké, neboť ti, kteří se jednotlivých akcí zúčastnili, neříkali totéž o týchž věcech, ale mluvili podle toho, jak byli nakloněni jedné nebo druhé straně nebo jak jim sloužila paměť. /4/ Možná že se má práce postrádající bájevitý prvek bude zdát na poslech méně líbivá, avšak jestliže ten, kdo bude chtít získat spolehlivé poznání událostí minulých i budoucích — a ty se, jako všechny lidské věci, s nimi

shodují nebo se jim podobají —, shledá moje dílo vyhovujícím, úplně to postačí. Bylo složeno víc proto, aby bylo majetkem na věčné časy, než krasořečnickým kouskem určeným k jednorázovému poslechu.

23 Z dřívějších událostí největší byla válka s Peršany, a přece i v této došlo k rychlému rozhodnutí ve dvou bitvách námořních a ve dvou pozemních. Naproti tomu trvání této války se značně protáhlo a v jejím průběhu postihly Řecko takové strasti jako nikdy jindy ve stejném časovém údobí. /2/ Nikdy nebylo dobyto a zničeno tolik měst, ať už barbary, nebo ve vzájemných bojích (některá z nich po dobytí dokonce změnila obyvatelstvo), nikdy nebylo tolik lidí vyhnáno z vlasti nebo povražděno, a to jednak v důsledku válečných akcí, jednak v souvislosti s vnitřními rozbroji. /3/ I takové úkazy, o nichž se dřív slyšelo vypravovat, které však jen zřídka byly pozorovány ve skutečnosti, tenkrát přestaly být nepravděpodobné: velmi silná zemětřesení, která postihla rozsáhlé oblasti, zatmění Slunce, k nimž docházelo častěji než v minulosti, pokud lidská paměť sahá, velká sucha v některých krajích a hlad jako jejich důsledek a konečně mor, který způsobil nemalé škody a vyhubil velkou část lidstva. To všechno na jednou postihlo Řecko současně s touto válkou.

/4/ Začali ji Athéňané a Peloponésané zrušením smlouvy o třicetiletém míru, kterou uzavřeli po dobytí Euboje. /5/ Před vylíčením jejího průběhu jsem se dal do psaní o příčinách této roztržky a o jejich sporech, aby nikdo nemusil jednou pátrat po tom, z čeho taková válka mezi Řeky vznikla. /6/ Za nejpravdivější důvod, i když se o něm nejméně mluví, považuji vzrůst athénské moci, který vyvolal u Lakedaimoňanů takové obavy, že je dohnaly k válce. Důvody, které jedna i druhá strana veřejně uváděla pro zrušení smlouvy a započetí války, byly tyto.

24 Epidamnos je město, které má po pravé ruce ten, kdo vplouvá do Iónského moře. V jeho okolí sídlí Taulantiové, barbaři z kmene Ilyrů. /2/ Toto město založili Kerkyřané, zakladatelem byl Falios, syn Eratokleidův, rodem Korintan, odvozující svůj původ od Héraklea, podle starého zvyku povoláný z metropole. Spolu s Kerkyřany měli na založení

45 Po takových úvahách přijali Athéňané Kerkyřany a krátce po odchodu Korintanů jim poslali na pomoc deset lodí. /2/ Velení nad nimi měl Lakedaimonios, syn Kimónův, Diotimos, syn Strombichův, a Próteas, syn Epikleův. /3/ Nařídili jim nepouštět se s Korintany do boje, ledaže by pluli proti Kerkyře a chystali se k vylodění buď tam nebo na některém jiném místě patřícím Kerkyřanům. V takovém případě jim v tom měli bránit ze všech sil. Tento rozkaz vydali proto, aby neporušili smlouvu o příměří.

46 A tak tyto lodě připlují na Kerkyru.

Korintané po ukončení příprav pluli ke Kerkyře se sto padesáti lodmi. Deset z nich patřilo Élejcům, dvanáct Megarčanům a deset Leukadanům, Ampračanům sedmadvacet a jedna Anaktorským, Korintanům samým pak devadesát. /2/ Velitelé byli ustanoveni vždy tou kterou obcí — velení nad korintskými lodmi měl Xenokleides, syn Euthykleův, se čtyřmi dalšími.

/3/ Když se na své plavbě od Leukady přiblížili k pevnině ležící proti Kerkyře, zakotví u Cheimeria v zemi thesprótské.

/4/ Je to přístav a nad ním kousek od moře v té části Thesprótidy, která má jméno Elaiatis, leží město Efyré. U něho se spojuje s mořem jezero Acherontské. Toto jezero má jméno podle řeky Acherontu, která se do něho vlévá, když protékla Thesprótidou. Teče tam též řeka Thyamis tvořící hranici mezi Thesprótidou a Kestrinou. Mezi těmito dvěma řekami ční do moře Cheimerion. /5/ Na tomto místě pevniny tedy Korintané zakotvili a postavili tábor.

47 Jakmile se Kerkyřané dověděli, že se přibližují, naplnili posádkou sto deset lodí, jimž velel Mikiades, Aisimides a Eurybatos, a utábořili se na jednom z ostrovů, jimž se říká Syboty, a bylo tam i těch deset lodí atických. /2/ Jejich pěchota byla na mysu Leukimmé a také tisíc hoplitů zakynthských, kteří přispěchali na pomoc. /3/ Ale i Korintané měli na pevnině mnoho pomocníků z řad barbarů, kteří k nim přispěchali, protože národy sídlící v oněch místech pevniny jsou stále jejich přáteli.

48 Když Korintané ukončili svoje přípravy, zásobili se potravinami na tři dny a vypluli v noci od Cheimeria, aby

svedli námořní bitvu. /2/ Při své plavbě spatřili za svítání na širém moři lodě Kerkyřanů, jak plují směrem k nim. /3/ Když se vzájemně uviděli, řadili se proti sobě, a to na pravém křídle Kerkyřanů atické lodi, zatímco zbytek sestavy tvořili samotní Kerkyřané, kteří své lodi rozdělili do tří oddílů, z nichž každému velel jeden ze tří strategů. Tak se seřadili Kerkyřané.

/4/ U Korintanů pravé křídlo tvořily lodi megarské a ampracské, ve středu byli ostatní spojenci, každý zvlášť, levé křídlo proti Athéňanům a proti pravému křídlu Kerkyřanů zaujali Korintané s lodmi, které pluly nejlépe.

49 Když bylo na obou stranách vztyčeno znamení k bitvě, obě řady se srazily a boj začal. Obě strany měly na palubách mnoho hoplitů i mnoho lučištníků a kopinů: chyběla jim větší zkušenost, proto se přidržovali staré bojové taktiky.

/2/ Bitva byla urputná, ale umění při ní mělo malou úlohu — spíš byla podobná boji pěchoty. /3/ Když totiž došlo k srážce, lodi se jen těžko uvolňovaly, protože jich bylo mnoho a protože na sebe byly natlačené, víc také věřili, že by jim mohli k vítězství pomoci hopliti umístění na palubě, kteří bojovali v sevřených útvech, zatímco se lodi nehýbaly z místa. Nezkoušelo se manévrování, ale při oné námořní bitvě se uplatňovala víc odvaha a síla než umění.

/4/ Na všech stranách bylo mnoho hluku a bitva byla plná zmatku; atické lodi v ní připlouvaly na pomoc Kerkyřanům, kdekoli byli tísněni, zastrášovaly protivníky, avšak strategové měli strach překročit rozkazy dané v Athénách a nepouštěli se do bitvy. /5/ Nejvíce bylo v tísně pravé křídlo Korintanů, neboť Kerkyřané s dvaceti lodmi je zahnali na útěk, pronásledovali je, jak byli rozptýleni, až k pevnině, připluli až k jejich táboru, vystoupili na zem, zapálili jejich opuštěné stany a rozkradli jejich majetek.

/6/ Na této straně tedy Korintané a jejich spojenci podléhali a Kerkyřané vítězili. Avšak tam, kde byli jen Korintané sami, na levém křídle, tam měli jasnou převahu, protože Kerkyřanům z loďstva už tak slabšího chybělo dvacet lodí, které pronásledovaly nepřítel. /7/ Když Athéňané viděli, jak jsou Kerkyřané stále víc utiskováni, pomáhali jim už nezastřeně —

sbírání mrtvých k pochování. /4/ Pohřebního průvodu se účastní, kdo chce, ať je z našeho města, nebo cizí, a jsou při tom ženy z příbuzenstva a nařkávají, jak je při pohřbu zvykem.

/5/ Rakve ukládají na obecní hřbitov, který je v nejkrásnějším předměstí. Tam vždy pochovávají padlé ve válkách, jen padlí u Marathónu tam neleží. Jejich statečnost považovali za mimořádnou a uložili je v mohyle přímo na bojišti.

/6/ Když je pokryjí prstí, muž vybraný městem pro své duševní schopnosti a pro vážnost u spoluobčanů pronáší nad nimi chvalořeč, jak se sluší a patří. Potom se vrací domů.

/7/ Takto je tedy pohřbívají.

A tento zvyk zachovávali po celou válku, kdykoli to bylo nutné.

/8/ K proslovení řeči nad prvními oběťmi války byl tedy vybrán Perikles, syn Xanthippův. A když přišla chvíle k tomu určená, odešel od místa pohřbu, vystoupil na vysokou tribunu postavenou proto, aby ho slyšelo co nejvíc shromážděných lidí, a mluvil takto.

35 „Mnozí z řečníků, kteří v minulosti z tohoto místa mluvili, chválili toho, kdo přidal ke zvyklostem tuto řeč, protože považovali za krásné mluvit nad spoluobčany pohřbíványými z válek. Mně by se však zdálo dostačující, aby se mužům, kteří se vyznamenali činem, prokazovala i úcta činem, jak to vidíte i dnes při tomto pohřbu vypraveném obcí, a víra v zásluhy mnohých by neměla záviset na tom, zda o nich někdo řekne něco dobrého nebo méně dobrého.

/2/ Je přece těžké najít případná slova tenkrát, když člověk s obtížemi dokazuje druhým pravdu, o níž je přesvědčen. Vždyť posluchač, který události zná a je přátelsky nakloněn, snadno by se mohl domnívat, že ve vyličení mnoho chybí, srovná-li to s tím, co by chtěl slyšet a co zná, kdežto kdo o tom nic neví, ten by si ze závidění mohl myslit, že se tu přehání, když slyší o činech překračujících jeho síly. Lidé jsou totiž schopni snášet vychvalování druhých jen tak dlouho, dokud se domnívají, že by byli sami schopni vykonat něco z činů, o nichž slyší. Co je větší, tomu ze závidění nevěří. /3/ Protože však naši předkové usoudili, že to tak je v pořádku, musím

se i já tím zvykem řídit a vynasnažit se, abych vyhověl co nejlíp vašim představám.

36 Začnu nejdříve od předků, neboť je spravedlivé a zároveň slušné, aby jim byla při takové příležitosti vzdána čest tím, že si na ně vzpomeneme. Vždyť oni v nepřetržitém sledu generací obývali tuto zemi a svou statečností ji až do této doby uchovali svobodnou. /2/ Jsou tedy hodni chvály, a ještě víc naši otcové, neboť říši, kterou máme nyní my, získali oni po těžkých bojích k tomu, co přijali, a zanechali ji nám, dnešnímu pokolení. /3/ K jejímu zvětšení jsme ještě přispěli my, kteří jsme nyní v mužském věku, a zajistili jsme svému městu všechno, aby bylo zcela soběstačné jak pro válku, tak pro mír. /4/ Necháám stranou válečné činy, které nám k tomu všemu dopomohly, i nadšení, s nímž jsme buď my nebo naši otcové odráželi nepřátelské útoky barbarů nebo Řeků, protože o tom nechci široce a dlouze mluvit před lidmi, kteří to znají. Rád bych však nejdříve ukázal, díky jakým snahám jsme k té velikosti došli, jaké státní zřízení a jaký způsob života nám k ní pomohly, a teprve potom bych přistoupil k chvále těchto padlých. Soudím totiž, že není nevhodné promluvit o tom za těchto okolností a že je užitečné, aby to vyslechlo celé shromáždění, občané i cizinci.

37 My totiž máme státní zřízení, které nepotřebuje nic závidět zákonům sousedů, spíš jsme sami příkladem jiným, než abychom druhé napodobovali. Říká se mu demokracie, vládá lidu, protože se opírá o většinu, ne jen o několik málo jednotlivců; podle zákonů mají všichni stejná práva, když jde o soukromé zájmy, pokud však jde o společenský význam, má při vybírání pro veřejné úřady každý přednost podle toho, v čem vyniká, podle schopností, ne podle své příslušnosti k určité skupině. Když je naopak někdo chudý schopný vykonat pro obec něco dobrého, není mu v tom jeho nízké společenské postavení na překážku. /2/ Ve vztahu ke společnosti žijeme svobodně a stejná svoboda panuje v každodenním vzájemném styku, kde neplatí žádné podezírání, kde se nehněváme na souseda, jestliže něco dělá podle své chuti, a nevyvoláváme mrzutosti, které sice nemusí být škodlivé, vyhlížejí však nepříjemně. /3/ V soukromém životě

se chováme jeden k druhému bez vzájemného obtěžování a v životě veřejném nepřekračujeme zákony, především ze studu, posloucháme své spoluobčany, kteří právě zastávají úřady, a zákony, především ty, které byly dány na ochranu lidí, jimž bylo ukřivděno, a ty, které jsou sice nepsané, ale jejich porušení přináší podle obecného soudu hanbu. 38 Také jsme poskytli duchu přčetné příležitosti k odpočinku od námah: pravidelně pořádáme hry a náboženské slavnosti, které jdou za sebou po celý rok, a též jsou naše domy krásně zařízeny; potěšení, které z toho každý den máme, zahánjí smutnou náladu.

/2/ Pro velikost naší obce přichází k nám všemožné zboží z celého světa a my užíváme toho, co dobrého se vyrábí u ostatních lidí, stejně jako toho, co má svůj původ u nás. 39 I způsobem přípravy na válku se lišíme od svých nepřátel. Do svého města dovolujeme vstoupit komukoliv a nestává se, že bychom někdy vyháněním cizinců někomu bránili v poučení nebo v podívání na něco, z čeho by nepřítel mohl mít prospěch, protože by to nebylo utajeno, neboť víc než na vojenské přípravy a úskoky spoléháme na odhodlanost k činům vyrůstající v našem srdci. Ve výchově se některé národy snaží dosáhnout mužnosti namáhavým cvičením hned od dětství, kdežto my trávíme život ve volnosti, a přesto nejsme o nic horší, když dojde k zápasu s rovnocenným soupeřem. /2/ Zde je důkaz: Lakedaimoňané nikdy neútočí na naši zem sami, ale vždy se všemi svými spojenci, avšak kdykoli se my vypravíme do sousední země a sami bojujeme s těmi, kteří brání svůj domov, obvykle je bez potíží porazíme. /3/ Ještě nikdy žádný nepřítel nestál proti celé naší branné moci, protože současně musíme pečovat o válečné loďstvo a posílat vojenské oddíly na mnoho míst na pevné zemi. Jestliže se dostanou do boje s nějakou částí našeho vojska a přemohou některé z nás, chlubí se, že nás odrazili všechny, a když jsou poraženi, říkají, že byli poraženi všemi.

/4/ A tak jestliže jsme ochotni podstupovat nebezpečí raději po životě v pohodlí než po namáhavém výcviku a se statečností vycházející spíš z naší povahy než vynucenou

zákony, plyne z toho pro nás výhoda, že se netrápíme předem nepřijemnostmi, které mohou přijít, když se však do nějakých dostaneme, neukážeme se méně odvážní než ti, kteří se stále lopotí. V tom si naše obec zaslouží obdiv, ale zaslouží si ho i jinak.

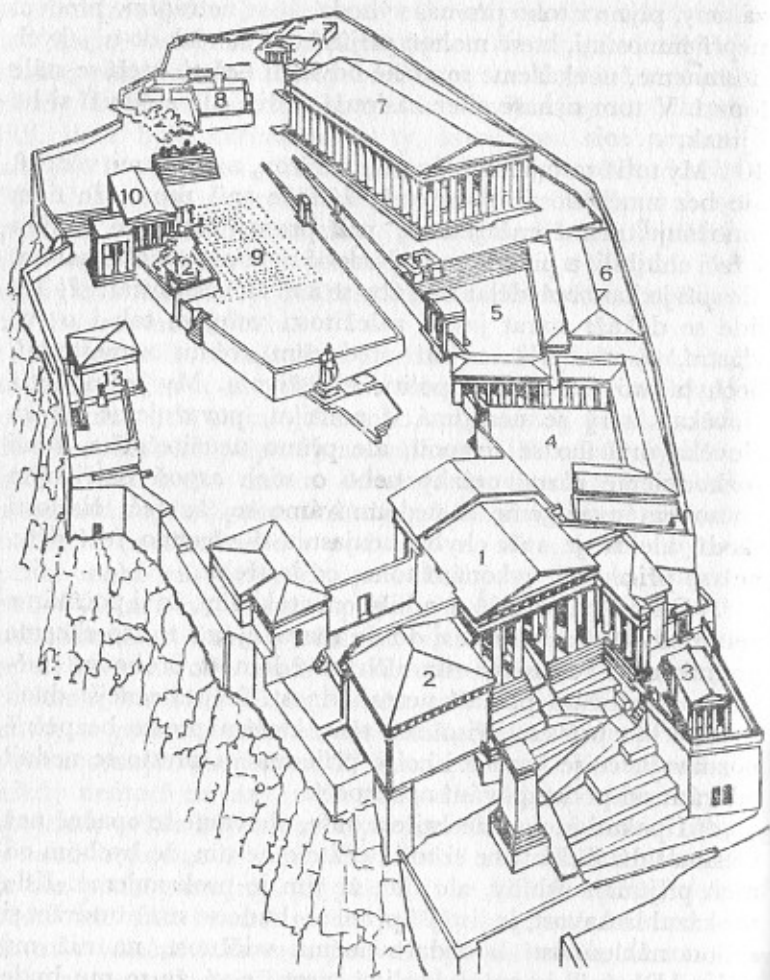
40 My totiž milujeme krásu, ale s mírou, a milujeme vědění, ale bez změkčilosti. Bohatství užíváme spíš proto, že nám umožňuje přiměřeně jednat, než proto, abychom se jím v řeči chlubili, a přiznat se k chudobě není pro nikoho hanba, ale spíš je hanba nedělat nic, aby se z ní člověk dostal. /2/ Tíživší lidé se dokáží starat jak o záležitosti veřejné, tak i o své vlastní, a věnují-li se jiní především svému zaměstnání, nechybí ani jim znalost politického života. My jediní totiž člověka, který se nezajímá o politiku, považujeme ne za člověka držícího se stranou, ale přímo neužitečného, sami rozhodujeme různé otázky nebo o nich aspoň patřičným způsobem uvažujeme a nedomníváme se, že řeči činnosti škodí, ale že je spíš chyba neujasnit si všechno řečí dřív, než se přikročí k vykonání toho, co je třeba.

/3/ Od jiných národů se odlišujeme také tím, že si počneme velmi odvážně a přitom si dobře rozvažujeme to, co chceme podniknout, kdežto u ostatních nevědomost probouzí smělost a uvažování přináší nerozhodnost. Nejstatečnější duch by měl být právem prisouzen těm, kteří naprosto bezpečně poznávají, co je hrozné i co je příjemné, a přesto se nedají odvrátit od podstupování nebezpečí.

/4/ I pokud jde o ušlechtilost duše, chováme se opačně než většina lidí. Získáváme si totiž přátele ne tím, že bychom od nich přijímali úsluhy, ale tím, že jim je prokazujeme. Kdo prokázal laskavost, je jistější přítel — bude se snažit udržet si stálou náklonnost k obdarovanému vděčností, na niž má právo. Dlužník je méně horlivý, protože ví, že se mu bude vše, čím oplatí šlechtnost, počítat ne za laskavost, ale za splátku na dluh. /5/ My jediní prokazujeme komukoliv služby beze strachu, ne z prospěchářské vypočítavosti, ale v důvěře ve svobodu.

41 Abych to shrnul, já tvrdím, že celá naše obec je pro Řecko školou, a zdá se mi, že u nás každý muž dokáže najít

7. Athénská akropole (model) — vysvětlivky na str. 595

v sobě dost schopností k samostatnému, obratnému a současně půvabnému vykonávání jakékoli činnosti. /2/ Že to nejsou chlumná slova vymyšlená jen k této příležitosti, ale skutečná pravda, to dokazuje samotná moc našeho města, k níž nám tyto vlastnosti pomohly. /3/ Vždyť jediné mezi nynějšími městy ukazuje ve chvíli zkoušky, že v něm je víc, než se mu přisuzovalo, jediné neprobouzí nikdy v útočícím nepříteli roztrpčení, od jakých lidí musí snést porážku, jediné nevyvolává ve svých poddaných opovržení, že jsou ovládáni lidmi nehodnými. /4/ Pro naši moc jsou pádné důkazy a četná svědectví, takže si kvůli ní získáme obdiv lidstva nynějšího i budoucího a nepotřebujeme k tomu chválu nějakého Homéra nebo někoho jiného, kdo svými verši na chvíli pobaví, jehož chápání událostí však pravda usvědčí z omylu, ale donutili jsme celé moře i celou zemi, aby se staly přístupnými naší odvaze, a všude jsme postavili věčné pomníky svých činů, špatných i dobrých.

/5/ Za takovou obec tedy tito zemřelí se zbraní v ruce, prodchnuti ušlechtilým přesvědčením, že jim ji nikdo nesmí vyrvat, a sluší se, aby každý z nás, kteří jsme je přežili, pro ni podstoupil každou námahu.

42 Proto jsem také tak obšírně mluvil o naší obci, abych vás poučil, že v tomto zápase je náš cíl jiný než cíl těch, kteří nic podobného nemají, a abych současně opřel o zřejmé důkazy chválu těch, nad nimiž teď mluvím.

/2/ Nejdůležitější část této chvalořeči už vlastně byla proslovena. Slávou, kterou jsem našemu městu ve své řeči přisoudil, je totiž ozdobily vynikající činy těchto a jim podobných, a není mnoho Řeků, u nichž by řeč tak odpovídala činům, jako u těchto. Zdá se mi, že nám nyní jejich smrt ukazuje, kam až může dojít mužná zdatnost, ať už je u někoho jejím prvním dokladem, nebo posledním potvrzením. /3/ Vždyť je spravedlivé vidět u lidí, kteří byli v jiném ohledu horší, především jejich statečnost ve válkách za vlast, dobrem zakryli totiž zlo a větší byl prospěch, který přinesli společnosti, než škoda způsobená jejich jednáním v soukromém životě.

/4/ Nikdo z těchto mužů nepodlehli slabosti proto, že by raději dál užíval bohatství, ani se nesnažil oddálit osudovou

/4/ Tak tedy probíhala námořní bitva a skončila při západu slunce.

79 Kerkyřané ze strachu, aby vítězní nepřátelé nepřipluli k jejich městu nebo nenalodili ty, které oni zajistili na ostrově, nebo nepodnikli nějaký jiný nepřátelský čin, přemístili všechny lidi z ostrova znova do Héřina chrámu a město strážili. /2/ Nepřátelé se však neodvážili zaútočit na město, třebaže námořní bitvu vyhráli, ale odpluli s třinácti zajatými kerkyřskými lodmi k pevnině, odkud předtím vypluli. /3/ Ani příštího dne nepodnikli útok na město, ačkoliv mezi jeho obyvatelstvem vládla velká strach a zmatek a ačkoliv prý k tomu Brasidas Alkidovi radil, jeho hlas však neměl stejnou váhu. A tak se vylodili u mysu Leukimmé a pustošili pole.

80 Zatím kerkyřský lid pln obav, že lodi na ně podniknou útok, jednal s oněmi prosebníky i s ostatními, jak zachránit město, a některé z nich přemluvili, aby vstoupili na loď. A tak v očekávání útoku z moře připravili k boji třicet lodí.

/2/ Peloponésané až do poledne pustošili kraj a pak odpluli. V noci jim bylo ohňovými signály oznámeno, že se od Leukady blíží šedesát athénských lodí, které poslali Athéňané pod velením стратега Eurymedonta, syna Thukleova, když se dověděli o nepokojích a o tom, že Alkidovy lodi pravděpodobně poplují na Kerkyru.

81 Peloponésané se tedy okamžitě ještě té noci s velkým spěchem rozjeli podle pobřeží domů; přepravili lodi přes leukadskou šíji, aby je nikdo neviděl při opeplouvání, a vrátili se do vlasti.

/2/ Když Kerkyřané zjistili, že k nim míří athénské lodi a nepřátelské že jsou pryč, vzali do města Messéňany, kteří dřív tábořili venku, a lodím, které předtím připravili k boji, dali rozkaz, aby se přemístily do Hyllajského přístavu; posádka během plavby pobýjela protivníky, které zastihla. Nechali též vystoupit z lodí všechny, které předtím přemluvili, aby na ně nastoupili, a také je odpravili; vnikli i do Héřiny svatyně a přiměli asi padesát prosebníků, aby se zodpovídali před soudem, a všechny odsoudili k smrti. /3/ Většina prosebníků se však nedala přimět k odchodu. Když tito lidé viděli, co se děje, usmrcovali se vzájemně uvnitř svatyně, jedni se

věšeli na stromy, druzí si brali život jinak, jak kdo mohl. /4/ Během sedmi dnů, co se tu zdržoval Eurymedón, který připlul s šedesáti lodmi, vraždili Kerkyřané ty, které pokládali za své nepřátele, a obviňovali je, že chtěli zrušit demokracii, někteří však hynuli i pro osobní nepřítelství, jiní nalézali smrt z rukou dlužníků, kteří si od nich vypůjčili peníze. /5/ Bylo tu vidět smrt v každé podobě, dalo se tu všechno, co se obvykle v takových dobách děje, ba víc. Vždyť i otec zabíjel syna, lidé byli odvlékáni ze svatyní a usmrcováni v jejich sousedství, někteří našli dokonce smrt v Dionýsově chrámu, v němž byli zazděni.

82 K takovým hrůzám došlo v této občanské válce, a vy padalo to ještě hroznější, protože to byl první takový případ. Později byl rozbouřen takřka celý řecký svět, protože všude docházelo k třenicím a předáci lidu volali na pomoc Athéňany a oligarchové Lakedaimoňany. V čas míru neměly strany záminku ani chuť zvát je, avšak když se tyto dvě mocnosti dostaly do války, poskytovala každá té straně, která chtěla provést převrat, ráda spojeneckou pomoc, aby protivníkoví uškodila a sebe posílila. /2/ Za takových nepokojů dopadlo na obce mnoho ran, takových, s jakými se i dnes setkáváme a jaké se budou stále objevovat, dokud bude lidská povaha stejná, jen budou jednou silnější, jindy zase mírnější a budou se lišit svým vzhledem podle toho, jak se budou měnit okolnosti. V čas míru a štěstí obce i jednotliví občané přicházejí totiž na lepší myšlenky, protože žádná nutnost neomezuje jejich svobodnou vůli. Naproti tomu válka, která připravuje o každodenní pohodlí, je násilnická učitelka a přizpůsobuje vášně davu poměrům.

/3/ Obce byly tedy zmítány bouřemi, a ty, které je prožívaly později, poučené znalostí toho, co se kde stalo dřív, učinily velký pokrok ve změně názorů k horšímu, ať už se to týká úskočnosti útoků, nebo nezvyklosti pomsty. /4/ Obvyklý význam, který měla slova ve vztahu k činnostem, měnili, jak se jim to hodilo. Nerozvážná smělost byla považována za statečnost oddanou přátelům, opatrné vyčkávání za zbabělost zakrytou krásným jménem, umírněnost za plášťk nemožnosti, rozvážný přístup ke všemu za netečnost ke všemu. Být šíleně

odvážný platilo za vlastnost hodnou muže a přemýšlet, jak bezpečně se do něčeho pustit, za rozumnou záminku k odmítnutí. /5/ Kdo je horkokrevný, byl ve všem všudy spolehlivý, kdo mu odporoval, byl podezřelý. Kdo měl úspěch se záluďným jednáním, byl pokládán za chytrého, a kdo takové jednání prohlédl, za ještě bystřejšího, kdežto kdo činil opatření, aby nic takového nepotřeboval, byl prohlašován za zrádce svých druhů a člověka, který se bojí nepřátel. Zkrátka byl chválen, kdo předstihl člověka, který chtěl provést něco špatného, i ten, kdo vybízel k špatnosti někoho, koho to ani nenapadlo. /6/ Pokrevní svazky nebyly tak pevné jako politické přátelství, protože při něm bylo víc ochoty bez vytáčky se něčeho odvážit. Takové spolky se netvořily pro získávání prospěchu v souladu s platnými zákony, ale proti nim na ukojení hrabivosti. Vzájemné závazky neupevňovali božským zákonem, ale spíš společným překračováním zákonů lidských. /7/ Čestné návrhy protivníků přijímali proto, aby se chránili před jejich jednáním, jestliže byli silnější, ne z pohnutek šlechtných. Pomstít se někomu za něco bylo považováno za cennější než vůbec nic neutrpět. Jestliže byly skládány přísahy na potvrzení smíru ve chvíli, kdy obě strany byly v neshodách, platily jen tak dlouho, dokud jedni nebo druhí neměli odnikud posilu; avšak při nejbližší příležitosti ten, kdo první znovu získal důvěru ve své síly, mstil se druhému, jestliže ho přistihl v nestřežené chvíli, s větší chutí, když mohl využít jeho důvěřivosti, než kdyby jednal otevřeně; jednak to považoval za bezpečné, jednak mu klam pomohl k vítězství a navíc byl ještě odměněn tím, že ho považovali za chytrého. Většina lidí dává přednost označení „mazaný šibal“ před označením „dobrácký prostáček“ — za toto se stydí, oním se honosí.

/8/ Příčinou toho všeho byla panovačnost vycházející z hrabivosti a ctižádostivosti; v nich měla svůj původ i vášnivost, s níž byly vybojovávány spory. Vždyť muži, kteří se v obcích dostali do čela, ať patřili k jedné, nebo ke druhé straně, užívali krásná slova — ať už raději mluvili o občanské rovnosti, nebo o umírněné vládě šlechty — a ústy sloužili státu, ve skutečnosti si z něho učinili odměnu svých bojů. V zápase o prvenství vedeném všemi prostředky odvažovali se věci

nejhroznějších a pomstu stupňovali stále víc, nezastavovali se na hranici práva a obecného prospěchu, ale šli až tak daleko, jak jedním nebo druhým bylo v té které chvíli milé, a byli ochotni ukojit svou okamžitou nesnášenlivost tím, že získávali moc nespravedlivým odsouzením nebo použitím násilí. A tak ani jedni, ani druhí neměli žádné zábrany náboženského rázu, ale lepší pověst měli ti, jimž se podařilo provést něco hanebného pod pláštíkem krásných řečí. Občané, kteří se nechtěli přidat k žádné straně, byli hubeni obojími buď proto, že je nepodporovali, nebo ze závidi, že vyvázli životem.

83 Tak se vinou rozbrojů mezi Řeky rozmohl každý druh ničemnosti a prostota, s níž je obvykle sdružena ušlechtilost, stala se terčem posměchu a zmizela, zatímco všude převládal boj všech proti všem a nedůvěra k smýšlení druhého. /2/ Nebylo slovo dost pevné ani přísaha dost strašná, aby dokázaly nedůvěru rozptýlit, ale všichni, když byli silnější než protivníci, počítali s tím, jak málo lze doufat v něco jistého, a zajišťovali se před škodou v míře větší, než byla jejich možnost spolehnout se na někoho. /3/ V zápase vyhrávali obyčejně lidé s horšími duševními schopnostmi, kteří se ze strachu před vlastní nedostatečností a před bystrostí protivníků měli vždy odvážně k dluhu, aby nepodlehli jejich výmluvnosti nebo nebyli předstíženi intrikami jejich vychytralé mysli. Ti druhí je podceňovali, a to je ukolébávalo v názoru, že jim vždy včas na vše přijdou a že nemusí získávat násilím to, co získají chytrostí, měli se proto méně na pozoru a hynuli.

84 V Kerkyře byl tedy s většinou takových ukrutností učiněn první pokus. Všeho, co může provést jako odplatu národ, jež ovládají spíš násilím než umírněností ti, kteří dali podnět k této odplatě, všech nespravedlivých rozhodnutí, k nimž mohou dospět lidé toužící osvobodit se z navyklé bídy a vášnivě dychtící zmocnit se majetku druhých, všech ukrutností, jimž se bez slitování oddávají ti, kteří se pouštějí do zápasu ne z hrabivosti, ale ze snahy po spravedlnosti a nechají se unést nezkrotným hněvem — toho všeho se odvážili v Kerkyře. /2/ Tyto události převrátily naruby běžný způsob života ve městech a lidská povaha, která si navykla dopouštět se nesprávného jednání i vůči zákonům, zlomila jejich sflu